

**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča**

Datum vložitve:

5. junij 2023

Predložitveno sodišče:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Poljska)

Datum predložitvene odločbe:

27. januar 2023

Tožeči stranki:

KCB

MB

Tožena stranka:

BNP Paribas Bank Polska S.A.

Predmet postopka v glavni stvari

Tožba za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe in za plačilo denarnega zneska iz naslova izpolnitve brez pravnega temelja, ki ustreza vrednosti plačanih kreditnih obrokov

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Razlaga členov 6(1) in 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah; pravna podlaga: člen 267 PDEU

Vprašanje za predhodno odločanje

Ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah ter načeli učinkovitosti in enakovrednosti razlagati tako, da nasprotujejo sodni razlagi nacionalne zakonodaje, v skladu s katero:

1. potrošnik proti prodajalcu ali ponudniku ne more učinkovito uveljavljati zahtevkov, ki izhajajo iz obstoja nepoštenih pogojev v pogodbi, dokler ne izjavi, da se ne strinja z ohranitvijo nepoštenih pogojev v veljavi, da se strinja z izključitvijo njihove uporabe ter da razume in sprejme posledice, ki iz tega izhajajo, med katerimi je lahko tudi ničnost celotne pogodbe,
2. potrošnik od prodajalca ali ponudnika ne more učinkovito zahtevati vračila izpolnitve brez pravnega temelja, dane na podlagi nepoštenih pogodbenih pogojev, dokler ne poda zgoraj navedene izjave,
3. zahtevek potrošnika za vračilo izpolnitev brez pravnega temelja, danih na podlagi nepoštenih pogodbenih pogojev, ne zapade, dokler ni podal zgoraj navedene izjave,
4. prodajalec ali ponudnik nima obveznosti potrošniku plačati zakonske obresti za zamudo pri izpolnitvi, dokler se ne seznanj z zgoraj navedeno izjavo potrošnika?

Navedene določbe prava Unije

Pogodba o delovanju Evropske unije: člen 169(1)

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah: člen 38

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288): četrta, enaindvajseta in štiriindvajseta uvodna izjava; člen 6(1) in člen 7(1).

Navedene določbe nacionalnega prava

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (ustava Republike Poljske) z dne 2. aprila 1997: člen 76 (načelo varstva potrošnikov).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (zakon z dne 23. aprila 1964 o civilnem zakoniku) (Dz.U. št. 16, pozicija 93, s spremembami), v nadaljevanju: civilni zakonik.

Pravni posel, ki je v nasprotju z zakonom ali je namenjen izogibanju zakonu, je ničen, razen če ustrezna določba določa drugačen učinek, zlasti ta, da se nična določila pravnega posla nadomestijo z ustreznimi zakonskimi določbami (člen 58(1)).

Določila v potrošniški pogodbi, ki niso bili posamično dogovorjena, za potrošnika niso zavezujoča, če se z njimi določajo njegove pravice in obveznosti na način, ki je v nasprotju z dobrimi običaji in s katerim se grobo posega v njegove interese (nedopustna pogodbena določila). To ne velja za določila, ki določajo glavne

obveznosti strank, zlasti ceno ali plačilo, če je njihovo besedilo jasno (člen 385¹(1)).

Če pogodbeno določilo v skladu z odstavkom 1 potrošnika ne zavezuje, pogodba stranki zavezuje v preostalem delu (člen 385¹(2)).

Skladnost pogodbenega določila z dobrimi običaji se presoja glede na stanje ob sklenitvi pogodbe ob upoštevanju njene vsebine, okoliščin sklenitve in pogodb, povezanih s pogodbo, ki vsebuje določilo, ki je predmet presoje (člen 385²).

Kdor je brez pravnega temelja pridobil premoženjsko korist v škodo druge osebe, mora vrniti korist v naravi, če to ni mogoče, pa nadomestiti njeno vrednost (člen 405).

Določbe prejšnjih členov veljajo zlasti za izpolnitve brez pravnega temelja (člen 410(1)).

Izpolnitev je brez pravnega temelja, če oseba, ki jo je opravila, k izpolnitvi sploh ni bila zavezana ali izpolnitve ni bila zavezana opraviti prejemniku izpolnitve, če je podlaga za izpolnitev prenehala ali če predvideni namen izpolnitve ni bil dosežen ali če je bil pravni posel, ki je podlaga za obveznost izpolnitve, neveljaven in tudi po izpolnitvi ni postal veljaven (člen 410(2)).

Če rok za izpolnitev ni določen in ne izhaja iz narave obveznosti, je treba izpolnitev opraviti takoj, ko je dolžnik pozvan, da to stori (člen 455).

Če dolžnik zamuja z izpolnitvijo denarne obveznosti, lahko upnik zahteva obresti za čas zamude, tudi če ni utrpel nobene škode in če je zamuda posledica okoliščin, za katere dolžnik ni odgovoren (člen 481(1)).

[višina zamudnih obresti] (člen 481(2)).

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka v glavni stvari

- 1 Leta 2007 sta tožeči stranki s pravnim prednikom tožene stranke sklenili kreditno pogodbo v znesku 128.035,51 CHF za financiranje nakupa stanovanja. V pogodbi je bilo določeno, da se kredit izplača v znesku, ki ne presega 300.000 PLN; izplačilo na podlagi kreditne pogodbe je bilo opravljeno z bančnega računa, ki se je vodil v CHF in na katerem so bila zgolj sredstva v tej valuti. V splošnih kreditnih pogojih je bilo določeno, da če je treba v skladu z navodili kreditojemalca izplačilo kredita opraviti v valuti, ki ni valuta kredita, se to opravi po pretvorbi valute s strani banke po veljavnem nakupnem/prodajnem tečaju banke. Če na kreditojemalčevem računu, vodenem v valuti kredita, ne bi bilo dovolj sredstev za poplačilo pogodbenih obveznosti, bi lahko banka bremenila drug kreditojemalčev račun, odvisno od primera po pretvorbi valute.

- 2 Tožeči stranki sta 1. februarja 2021 pri predložitvenem sodišču zoper toženo banko vložili tožbo, v kateri zahtevata, da se kreditna pogodba iz leta 2007 razglasi za nično in da se toženi stranki naloži, naj jima plača zneska 12.345,55 PLN in 69.589,67 CHF (kar ustreza do zdaj plačanim obrokom kredita) z zakonskimi zamudnimi obrestmi. Tožeči stranki sta 29. septembra 2022 predložili pisni izjavi, v katerih sta navedli, da so po njunem mnenju določbe kreditne pogodbe o pretvorbi zneska kredita v CHF in v PLN nedopustne (predstavljajo zlorabo), zaradi česar sta zoper banko vložili tožbo. Poleg tega sta tožeči stranki potrdili, da sta bili opozorjeni na nepošteno (zlorabno) naravo konverzijskih klavzul, na možnost, da sodišče pogodbo razglasi za nično, in na posledice ničnosti, zlasti na obveznost strank pogodbe, da si medsebojno vrneti dajatve, ali možnost uveljavljanja ugovora zadržanja ali ugovora pobota. Možna je tožba za tako imenovano nadomestilo za razpolaganje s kapitalom. Na obravnavi 27. januarja 2022 je predložitveno sodišče tožeči stranki poučilo o učinkih opredelitve določil kreditne pogodbe za nepošteno pogodbene pogoje in o posledicah ničnosti pogodbe. Pouk je vseboval informacije, ki so bile enake tistim iz izjave z dne 29. septembra 2022.

Bistvene trditve strank v postopku v glavni stvari

- 3 Tožeči stranki menita, da kreditna pogodba vsebuje nepošteno pogodbene pogoje, zaradi česar je nična, zato bi jima morala tožena stranka vrniti vse dajatve, ki jih je prejela na podlagi te pogodbe. Tožena stranka pa je predlagala zavrnitev zahtevka in poudarila, da je kreditna pogodba veljavna in ne vsebuje nobenih nepoštenih pogodbениh pogojev ter da tožeči stranki v razmerju do nje nista opravili nobene izpolnitve brez pravnega temelja.

Kratka obrazložitev predloga

- 4 Po mnenju sodišča so določila kreditne pogodbe v delu, v katerem se nanašajo na način izplačila kredita in način odplačevanja kreditnih obrokov, nepošteni pogodbени pogoji. V delu, v katerem je določeno, da se v primeru izplačila/odplačila v PLN pretvorba opravi po menjalnem tečaju, ki ga določi banka, ta določila dajejo toženi stranki popolno svobodo pri oblikovanju vsebine dajatev strank. Poleg tega pogodba vsebuje pridržek najvišjega zneska kredita, ki se izplača kreditojemalcema, ne navaja pa najnižjega zneska, ki se izplača kreditojemalcema. Tako obsežno razlikovanje pravic in obveznosti, ki izhajajo iz teh pogodbениh pogojev, pomeni, da so ti v nasprotju z zahtevami dobre vere, tako da povzročajo znatno neravnotežje v pogodbениh pravicah in obveznostih strank v škodo potrošnika (člen 3(1) Direktive 93/13). Ti pogoji se resda nanašajo na opredelitev glavnega predmeta pogodbe, vendar niso izraženi v jasnem in razumljivem jeziku (člen 4(2) Direktive 93/13). Poleg tega ti pogoji niso bili posamično dogovorjeni (člen 3(1) in (2) Direktive 93/13) in so bili vključeni v pogodbo, sklenjeno med prodajalcem ali ponudnim in potrošnikoma.

- 5 Po mnenju predložitvenega sodišča je načeloma nemogoče, da bi pogodba po izključitvi nepoštenih pogojev iz nje (člen 6(1) Direktive 93/13) še naprej zavezovala, zlasti kar zadeva pogodbeno določila o načinu izplačila kredita. Kreditna pogodba ne izključuje možnosti, da se kredit izplača v CHF, vendar v okoliščinah obravnavane zadeve taka možnost ni obstajala, saj je bilo treba sredstva, pridobljena s kreditom, plačati na bančni račun, ki ga je navedel prodajalec nepremičnine, ki sta jo tožeči stranki od njega kupili za znesek v PLN. Dejanska nezmožnost izplačila sredstev iz kredita v CHF naj bi povzročila neizpolnitev namena kreditne pogodbe (financiranje stroškov nakupa stanovanja). Izvršitev pogodbe torej ni bila mogoča, saj banka ni imela možnosti glede izplačila zneska kredita. V tem primeru je treba po mnenju predložitvenega sodišča ugotoviti, da je pogodba nična (člen 58(1) civilnega zakonika), kar pomeni, da si morata stranki vrniti vse koristi, ki sta jih prejeli na podlagi te pogodbe (člen 405 civilnega zakonika v povezavi s členom 410(1) civilnega zakonika), zato bi morala banka tožečima strankama vrniti zlasti protivrednost vseh obrokov kredita, skupaj z zakonskimi obrestmi, obračunanimi od trenutka, ko je prišla v zamudo (člen 481(1) in (2) civilnega zakonika). V skladu z alternativnim stališčem v sodni praksi, s katerim se sodišče ne strinja, se lahko pogodba o kreditu v tuji valuti izvrši kljub temu, da so iz nje izključeni nepošteni pogoji. Ker je bil znesek kredita določen v CHF, možnosti izplačila kredita neposredno v tuji valuti ni mogoče izključiti z utemeljitvijo, da se je kreditjemalec zavezal, da bo prodajalcu nepremičnine plačal znesek v PLN. Pogodba o prodaji nepremičnine kot ločena pogodba ne more biti pomembna za pravno presojo kreditne pogodbe. Ker kreditna pogodba, potem ko so bili iz nje izključeni nepošteni pogoji, sploh ne določa možnosti izplačila kredita v PLN, je znesek, izplačan tožečima strankama, pomenil izpolnitev brez pravnega temelja, ki sta jo dolžni vrniti. Ker pa *de facto* nista prejeli zneska kredita v skladu s pogodbo, nista bili dolžni plačati nobenega obroka kredita. Če se pogodba ohrani v veljavi, potem ko so bili iz nje izključeni nepošteni pogoji, so vsa izpolnitvena ravnanja pogodbenih strank pomenila izpolnitve brez pravnega temelja in jih je treba vrniti. Vendar tega stališča ne bi smeli brezpogojno zavriniti. To je pomembno v primeru, če se sprejme stališče, da se Direktiva 93/13 ne uporablja za medsebojne zahtevke strank v primeru ugotovitve ničnosti pogodbe. Ne more pa vzbujati dvomov samo dejstvo, da se Direktiva 93/13 uporablja za način poravnave restitucijskih zahtevkov med strankami, na kar med drugim nakazuje sodba Sodišča z dne 21. decembra 2016, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, Naranjo, v kateri je bilo obravnavano prav to vprašanje. Sodišče je v tej sodbi navedlo, da člen 6(1) Direktive 93/13 nasprotuje nacionalni sodni praksi, ki časovno omejuje restitucijske učinke ugotovitve nepoštenosti pogodbenega pogoja (točka 75).
- 6 Obravnavano vprašanje za predhodno odločanje, na katero predložitveno sodišče predlaga pritrdilen odgovor, se nanaša na to, kako je treba razlagati člen 6(1) Direktive 93/13. Iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da je ta določba kogentna (glej sodbo Sodišča z dne 14. junija 2012, C-618/10, Banco Espanol de Crédito, točka 40). To predvsem pomeni, da mora nacionalno sodišče, če ugotovi, da je v pogodbi vsebovan nepošten pogoj, po uradni dolžnosti ugotoviti, da ta

pogoj ne zavezuje potrošnika. Vendar obstaja ena izjema od tega pravila. Potrošnik se namreč lahko odloči, da želi, da ga nepošteni pogoj zavezuje, in v tem primeru se pogodba v celoti ohrani v veljavi (glej sodbo Sodišča z dne 29. aprila 2021, C-19/20, Bank BPH, točki 94 in 95).

- 7 Ta izjema in pravica, priznana potrošniku, da potrdi nepošten pogodbeni pogoj, sta bili podlaga za razlike, ki so nastale v sodni praksi poljskih sodišč. Prvi pogled glede presoje pravne narave odločitve potrošnika, da vztraja pri nepoštenem pogoj, predpostavlja, da iz kogentne narave člena 6(1) Direktive 93/13 izhaja, da nepošteni pogoj potrošnika ne zavezuje *ex tunc* in da ga je sodišče dolžno izključiti iz te pogodbe ne glede na stališča strank. Nacionalno sodišče mora ugotoviti, da pogoj ostane v veljavi, le če je potrošnik izrazil soglasje, da ga pogoj zavezuje. Potrošnikova izjava o potrditvi nepoštenega pogodbenega pogoja je materialnopravno dejanje z učinkom *ex tunc* in pomeni konvalidacijo pogodbe, ki je bila od začetka nepravilna. Vendar potrošnik ni dolžan podati nobene izjave (glej sklep vrhovnega sodišča z dne 20. junija 2018, III CZP 29/17, in sodbo z dne 28. oktobra 2022, II CSKP 898/22). Z drugim pogledom se v bistvu sprejema stališče, da je nedopustno pogodbeno določilo od začetka po samem zakonu brez učinka v korist potrošnika, ki lahko naknadno prostovoljno in informirano privoli v to določilo in tako retroaktivno obnovi njegovo učinkovitost. Kljub temu lahko v skladu s tem pogledom nacionalno sodišče to, ali nepošten pogodbeni pogoj zavezuje potrošnika, presodi šele potem, ko je ta podal ustrezno izjavo. Ker je učinkovitost nepoštenega pogoja odvisna od odločitve potrošnika, je ta pogoj, dokler potrošnik ne sprejme te odločitve, v stanju viseče neučinkovitosti. Če je po drugi strani nepošteni pogoj bistven za obstoj celotne pogodbe, je posledično celotna pogodba v stanju viseče neučinkovitosti. Dokler potrošnik ne sprejme odločitve o tem, ali naj se nepošteni pogoj potrdi, nobena od strank ne more učinkovito zahtevati niti izpolnitve dajatve iz pogodbe niti vračila dajatve, izpolnjene z izvršitvijo nepoštenega pogodbenega pogoja, saj pred odločitvijo potrošnika ni znano, ali pogoj stranki pogodbe zavezuje ali ne. Če pa je potrošnik ustrezno obveščen o svojih pravicah, nakar se odloči, da ne bo pristal na potrditev nepoštenega pogoja in da bo sprejel posledice, ki iz tega izhajajo (vključno z morebitno ničnostjo pogodbe), to pomeni, da stanje viseče neučinkovitosti preneha. V tem primeru nepošteni pogodbeni pogoj ne zavezuje *ex tunc* in je treba vrniti vsako izpolnitev, opravljeno na podlagi tega pogoja. Ta pogled po mnenju predložitvenega sodišča bolje odraža cilje Direktive 93/13, medtem ko drug pogled prinaša tveganje učinkov, ki bi lahko bili v nasprotju s členom 6(1) in členom 7(1) te direktive. Ker namreč nacionalno sodišče ne more izpeljati vseh posledic iz tega, da so v pogodbi vsebovani nepošteni pogoji, preden potrošnik ne poda izjave, to pomeni omejitev obsega varstva potrošnikov, ki jim je priznan z Direktivo 93/13. Z Direktivo namreč potrošniku ni naložena obveznost kakršnih koli ravnanj (vključno s podajanjem izjav z določeno vsebino) in zanj niso predvidene nobene negativne posledice v primeru, da takih ravnanj ne opravi. Nasprotno, Sodišče je že večkrat navedlo, da nepošteni pogoji potrošnika ne zavezujejo, zato je treba šteti, da nikoli niso obstajali (glej sodbo Sodišča z dne 21. decembra 2016, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, Naranjo, točka 61). To izhaja iz dejstva, da je člen 6(1) Direktive 93/13 kogentne narave, kar pomeni, da

mora nacionalno sodišče po uradni dolžnosti ugotoviti, da nepošteni pogodbeni pogoji potrošnika ne zavezujejo. Prav tako je Sodišče v točki 28 sodbe z dne 21. februarja 2013, C-472/11, BaniF Plus Bank, navedlo, da „je za zagotovitev polnega učinka varstva, določenega z Direktivo, potrebno, da lahko nacionalno sodišče, ki po uradni dolžnosti ugotovi nepoštenost pogoja, sprejme vse ukrepe, ki izhajajo iz te ugotovitve, ne da bi moral potrošnik, ki je bil obveščen o svojih pravicah, predlagati, da se navedeni pogoj razglasi za nič“ (podobno je Sodišče navedlo v sodbi z dne 30. maja 2013, C-397/11, Jörös, točka 42, in v sodbi z dne 30. maja 2013, C-488/11, Asbeek Brusse i de Man Garabito, točka 50). To pomeni, da se potrošnik lahko odloči, da potrdi nepošteno pogodbeno pogoje, ni pa dolžan dati nobene izjave v ta namen. Zato potrošniku ni dovoljeno naložiti negativnih posledic, ker ni podal take izjave ali ker jo je podal po roku, ki ga je določilo nacionalno sodišče.

- 8 Sodna praksa, v skladu s katero mora potrošnik podati izjavo z določeno vsebino, pa povzroči, da potrošnik, ki ne izpolni te obveznosti, v praksi ne more zahtevati pravnega varstva, čeprav so v pogodbi, katere stranka je, vsebovani nepošteni pogoji. To varstvo je omejeno tudi v položaju, ko nacionalno sodišče s tem, da potrošnik poda tako izjavo, pogojuje ugotovitev, da je zahtevek potrošnika za vračilo izpolnitve brez pravnega temelja, dane na podlagi nepoštenega pogodbenega pogoja, zapadel ali da je prodajalec ali ponudnik v zamudi s to izpolnitvijo. Na tem mestu je treba opozoriti na zaplete, ki se pojavljajo v praksi, saj obstajajo primeri, ko sodišča ne sprejemajo izjav, ki jih potrošniki sestavijo sami, in jim naložijo, da te izjave podajo na obrazcih z določeno vsebino. Poleg tega se na posameznih sodiščih uporabljajo pouki in obrazci izjav z različno vsebino, zaradi česar včasih sodišče druge stopnje izjavo, ki jo je potrošnik podal pred sodiščem prve stopnje, šteje za nepravilno ali nezadostno. Prav tako nekatera sodišča v primeru pisne izjave potrošnika zahtevajo, da se izvod izjave vroči prodajalcu ali ponudniku, in dokler se to ne zgodi, zahtevek potrošnika ni zapadel. To ima pomembne praktične posledice. Ker šele takrat, ko potrošnik poda izjavo z vsebino, ki je sprejemljiva za nacionalno sodišče, njegov zahtevek zapade in prodajalec ali ponudnik pride v zamudo s svojo izpolnitvijo, je od datuma, ko je potrošnik podal izjavo, odvisen obseg njegovega restitucijskega zahtevka. Razrešitev zgoraj navedenih dvomov je bistvenega pomena za sprejetje odločitve v obravnavani zadevi. Od tega, katerega od datumov (datum vložitve tožbe, datum njene vročitve toženi stranki, datum podaje izjave) je treba šteti za datum zapadlosti zahtevka tožečih strank, bo odvisna odločitev predložitvenega sodišča glede datuma, od katerega je treba toženi stranki naložiti zamudne obresti.
- 9 Možnost tako pomembne omejitve obsega restitucijskih zahtevkov potrošnikov vzbuja dvom o tem, ali ni to v nasprotju z načelom učinkovitosti. V položaju, v katerem zahtevek za vračilo izpolnitve brez pravnega temelja praviloma zapade po tem, ko je bila podana zahteva za plačilo (člen 455 civilnega zakonika), se zdi, da se z nalaganjem dodatnih zahtev potrošnikom, ki uveljavljajo svoje pravice, izhajajoče iz vključitve nepoštenih pogojev v njihove pogodbe, krši tudi načelo enakovrednosti. Poleg tega potrošnik, dokler njegova terjatev ni zapadla, te ne more pobotati s terjatvijo prodajalca ali ponudnika do tega potrošnika (člen 498(1))

civilnega zakonika). Zaradi nejasnosti glede tega, kdaj je terjatev potrošnika zapadla, je težko določiti tudi natančen znesek terjatve potrošnika – če namreč dolžnik želi izpolniti svoj dolg, izražen v tuji valuti (v tem primeru v CHF), se vrednost tuje valute določi glede na srednji menjalni tečaj, ki ga je objavila Narodowy Bank Polski (narodna banka Poljske) na dan zapadlosti terjatve (člen 358(2) civilnega zakonika).

- 10 Predložitveno sodišče ne oporeka pomembnosti tega, da je potrošnik poučen o posledicah izključitve nepoštenih pogojev iz pogodbe. Obveznost takega pouka izhaja neposredno iz točke 99 sodbe Sodišča v zadevi C-19/20, Bank BPH. Vendar se zdi, da je razlaga, v skladu s katero bi bila učinkovitost in obseg restitucijskih zahtevkov potrošnika omejena zaradi potrebe po zgoraj navedeni poučitvi potrošnika in zagotovitvi, da jo je potrošnik razumel, v nasprotju s cilji Direktive. Podobno pravica potrošnika, da potrdi nepoštene pogodbene pogoje (za kar morda sploh nima interesa), ne sme postaviti potrošnika v slabši pravni položaj od tistega, v katerem bi bil, če te pravice sploh ne bi imel.